

Ieper

Vierdaagse van de IJzer

Dag 4

Kattebelletje

25 augustus 2012

Een groot Brussels filosoof heeft het ons reeds voorgehouden: „Trop is teveel en teveel is trop“. Ze konden er destijds in Ieper van meespreken want er waren er echt teveel. Muizen en ratten. Dat kwam doordat Ieper een stad was waar volop laken werd geweven. Meer nog: de stad dankte aan die nijverheid haar welvaart. Zoals we in het verhaal van Poperinge reeds vernamen schaamden ze zich in Ieper niet om concurrenten daarbij het leven onmogelijk te maken. Hoe dan ook, het afgewerkte en gekeurde laken werd opgestapeld in de Lakenhallen totdat het verkocht werd. Het wollige, vervilte laken en de opgeslagen wol waren warm. Voor mens en dier. Hetgeen ook door de alomtegenwoordige muizen en de ratten op prijs werd gesteld. Die knaagden zich een weg er doorheen en nestelden daar dat het een aard had. Waarbij ze zich overgaven aan ongebreidelde seksfeestjes. Met het gevolg dat ze al snel een plaag werden. Men dacht de oplossing gevonden te hebben door in de Lakenhallen een aantal hongerige katten los te laten. Die deden wat men van hen verwachtte: ze jaagden ijverig op de knaagdieren en vraten ze op. Ze deden ook wat katten nog meer plegen te doen: seksfeestjes houden. In plaats van met een overschot aan muizen en ratten zat Ieper na een tijd met een overschot aan katten. De vroede vaders vonden er niets beter op dan de dieren van de toren van de Lakenhallen te gooien om ze te verdelgen.

Zo gaat het officiële verhaal. Ik geloof er geen draad van. Ze konden die beesten toch veel effectiever en op een humanere manier doden? Waarom deden ze dat dan niet? Wel, het schijnt me toe dat niemand eigenlijk weet waarom in Ieper de katten van de toren van de Lakenhallen werden gegooid. En ze doen het daar nog steeds! Eerst waren het levende dieren, nu zijn ze van pluche.

Een aardig verhaal omtrent de oorsprong van het kattenwerpen is dat van de *Catten*, of *Chatti*. Dat was een volksstam die meer dan tweeduizend jaar geleden in Hessen in Duitsland woonde. In een geschrift uit 1948 beweert ene Hendrik Adriaen dat deze stam tijdens de volksverhuizingen naar het huidige België trok waar de leden van de stam zich aan de kust vestigden. De Catten waren heidenen die Wodan, Thor en Freia aanbaden. Ze waren nogal fanatiek in de leer want ondanks de Christelijke zendelingen die tijdens de eerste eeuwen van het Christendom in de kuststreek aankwamen om het volk te bekeren, bleven ze hun heidense goden trouw. Ze hielden feesten en organiseerden stoeten waarbij godenbeelden rondgedragen werden en er dieren werden geofferd. Toen in 700 na Christus dan toch alle volksstammen bekeerd raakten, moest dat gevierd worden. Misleid door de klank van de naam Catt, kwam iemand op het idee om enkele onschuldige, levende katten van de hoogste gebouwen te smijten zodat de beestjes een zekere dood tegemoet vielen. En zo zou het Kattenwerpen ontstaan zijn. Het is een verhaal als een ander.

De muilezel en de kat

„Anno 1699 op de woensdag in de Kattefeeste, isser binnen Ypres, een seer kluchtig geval

Cyper de Kat in de driejaarlijkse Kattenstoet in Ieper.

Foto van het internet. Auteur Snipersnoop

gebeurt, in het smijten der Katte...“ Zo begint een anoniem kroniekschrijver zijn relaas over een, inderdaad, zotte reeks gebeurtenissen.

In dat jaar viel één van de geworpen katten, een jong en pikzwart ding, boven op de kop van de ezel (of muilezel) van een kaasverkoper die bekend stond als „Kaasbolle“. De ezel schrok zodanig van het schepsel dat daar met gespreide klauwen uit de lucht kwam vallen, dat hij in dodelijke paniek op hol sloeg. Hij trok daarbij een spoor van vernieling. Een kraam met potten werd helemaal omver gelopen en de verkoopster werd onder het puin bedolven. Een stadswachter die poogde de ezel tegen te houden kwam in de stadsgracht terecht. Toen het dier eindelijk weer onder controle was geraakt, begaf Kaasbolle zich naar zijn logement in de herberg De Valcke op de Markt. De waardin wilde wel eens zien wat Kaasbolle zoal in de aanbieding had. Doch wanneer de korf geopend werd, sprong daar de zwarte kat uit. Waarop de waardin van het schrikken ruggelings ter aarde stortte. De kat sprong in blinde paniek op de toeg, recht in de wijn die de waardin aan het gereedzetten was. Van daar sprong het

beestje door het venster en het viel recht in een emmer melk die door een voorbijgaande boerin gedragen werd. Die schrok daar zo hevig van dat ze met melkemmers en al in de sloot terecht kwam. De kat vloog vervolgens de bakkerij binnen. Eindelijk had ze geluk: de bakker had medelijden en ontfermde zich over het bevende diertje. De kroniekschrijver besluit zijn verhaal met *“...aen welk belachelijk voorval, vele liederkens ende andere gedichten seer vermaeckelijk wierden gemaekt, soo van de muijlette als van de swarte katte.”* Het was natuurlijk door een vreemde bezetter dat er een voorlopig einde kwam aan deze schone barbarij: *„Men segt dat men deze fraeye ende seer vermaeckelijke saeke heeft achtergelaten omdat de Hollanders daer in Ypre in garnisoen lagen, de Yperlingen schimwijze altijd noemden de Kattesmiters.“*

De stad en de Groote Oorlog

Ieper is een stad in de Westhoek, in het zuidwesten van West-Vlaanderen in de streek die het West-Vlaams Heuvelland wordt genoemd. Vroeger sprak men van Ieperen. Afgaande op wat hiervoor staat, zal het niet verwonderen dat Ieper de bijnaam van „*Kattenstad*“ heeft gekregen. Of, sinds het bezoek van paus Johannes Paulus II, ook „*Vredesstad*“. Is het dan nu een vredesstad, Ieper heeft ruim gedeeld in de oorlogsellende tijdens de Groote Oorlog.

Voor de volledige duur van de Eerste Wereldoorlog was de stad aan drie zijden omringd door Duitse troepen. Ze vormde zo een uitstulping in de voor de rest grosso modo rechte frontlijn. De Britse verdedigers noemden deze boog in het front de *Ypres Salient*, de *Ieper-boog*. De Franse stad Verdun kende ongeveer dezelfde situatie.

Wat ze ook deden, de Duitsers slaagden er niet in de stad te veroveren. Ondanks een aantal groots opgezette veldslagen lukte dat niet. Het enige resultaat was dat er aan beide zijden samen zo'n 500 000 soldaten het leven lieten. Een hallucinant getal...

Op 21 oktober 1914 begon de *Eerste Slag om Ieper*. Het 26^e Duitse reservekorps stond tegenover Franse en Britse troepen. Om zes uur vielen de Duitsers aan, maar ze verloren al gauw de strijd. De Duitse soldaten probeerden het later nog tweemaal. Zonder succes. Op 22 november 1914 besloot het Duitse Oppercommando om het offensief te staken.

De *Tweede Slag om Ieper* begon op 14 april 1915 rond Hill 60. Opnieuw stonden de Duitsers tegenover de Fransen en Britten. Deze slag staat vooral bekend omdat er voor het eerst chloorgas werd gebruikt. De eerste gasaanval in de geschiedenis. De Duitsers

Ieper zoals het er na de Grote Oorlog uitzag!
Foto van het internet. Public Domain

maakten gebruik van gifgas op 22 april 1915. Later is door de Duitsers ook mosterdgas gebruikt. Dat was nog veel gevaarlijker en het gas kreeg later de benaming *yperiet* omdat het hier, rond Ieper, voor het eerst op grote schaal werd ingezet.

Op 31 juli 1917 begon de *Derde Slag om Ieper*. De Britse veldmaarschalk sir Douglas Haig was vastbesloten de Duitsers de genadestoot toe te brengen. De slag zelf werd uitgevochten op 10 november 1917. Men noemt die slag ook wel de *Slag om Passendale*, naar het dorpje nabij Zonnebeke. Het dorp werd daarbij helemaal verwoest en de slag bracht allerm minst een beslissing.

Het schijnt dat alle goede dingen in drieën bestaan. Van de voorgaande gebeurtenissen kan zeker niet gezegd worden dat ze goed waren. Er kwam nog een *Vierde Slag om Ieper*. Op 18 maart 1918. De laatste. Ieper was alleen nog maar puin en ruïne. Op 28 september 1918 verlieten de Duitsers Langemark. Ruim zes weken later, op 11 november 1918 om elf uur in de ochtend, was de oorlog officieel afgelopen.

Na de oorlog gingen er stemmen op om de stad niet weer op te bouwen maar zo te laten liggen, als macaber gedenkteken. Zoals dat ook voor Diksmuide werd geopperd. Er werd ook hier anders besloten. De stad werd weer teruggebracht in haar vooroorlogse staat. Dat gebeurde grotendeels met Duits geld als onderdeel van de afgedwongen *Wiedergutmachung*. De wederopbouw duurde meer dan veertig jaar. Gedurende die tijdspanne was ook de Tweede Wereldoorlog nog eens over het land getrokken.

Voor velen, en met name vooral de Britten, is Ieper het middelpunt van de herdenking van de Eerste Wereldoorlog. De velden rond de stad zijn bezaaid met meer dan 170 (!), zeer goed onderhouden, begraafplaatsen.

De Menenpoort

Veruit het bekendste Commonwealth-oorlogsgedenkteken is de *Menenpoort*. Dit gedenkteken, in de vorm van een Romeinse triomfboog, draagt de namen van 54 896 vermiste soldaten van het toenmalige Britse Imperium. Vermist... gesneuvelden dus die geen gekend graf hebben. De namen op de Menenpoort zijn van degenen die vielen tussen augustus 1914 en 15 augustus 1917. De vermisten vanaf 15 augustus 1917 staan op panelen op het *Tyne Cot Cemetery* in Passendale met nog eens 36 000 namen. Sinds 1928 wordt iedere avond om

stipt 20 uur onder de Menenpoort de *Last Post* geblazen door vrijwilligers van de leperse brandweer. Nog steeds een beklemmende gebeurtenis.

Het catastrofekanaal

Een deel van deze tocht ging langs of in de nabijheid van het kanaal leper-Komen. Aan het einde van de 19^e eeuw was het noorden van Frankrijk welvarend. Het zocht een uitweg over water naar Wallonië. Om dat voor mekaar te krijgen werd besloten een kanaal aan te leggen dat van leper naar Komen (Comines) zou gaan. Zodat de IJzer met de Leie zou verbonden worden. Het gebied waar doorheen het kanaal zou gegraven worden lag

De Oude Vaart

op de waterscheiding tussen de bekkens van de IJzer en de Schelde. Dat laatste dan via de Leie. Het plan was eigenlijk om een kanaal te graven dat de Leie zou verbinden met het leperleekanaal. In 1864 werd daarmee begonnen maar dat liep bepaald niet van een leien dakje. Het probleem zat vooral in de tot 63 meter hoge heuvelrug ten zuiden van leper. Daar moest men doorheen graven. Er werd geprobeerd dat voor mekaar te krijgen door het aanleggen van hetzij tunnels, hetzij met het graven van een diepe sleuf. De bodem was echter zeer instabiel. Die bestond uit een zandlaag die bovenop een glibberige kleilaag lag. En

dan gaat er licht iets aan het schuiven. Wat men ook deed, voortdurend stortten de constructies in. Ook een brug die over het kanaal was gelegd verzakte en brak middendoor. Men moest in de omstandigheden zijn meester erkennen en daarom werden de werken in 1913 stilgelegd. Zoals bekend brak één jaar later de Eerste Wereldoorlog uit, waarna de werkzaamheden nooit meer werden hervat.

Het gebied waar het kanaal ligt heet de *Palingbeek*. Tijdens de oorlog lag de Palingbeek aan het front van de leperboog. Zowel Britten als Duitsers bouwden hier stellingen uit. De Britten noemden de steile noordelijke oever van het kanaal *The Bluff*. Wat, naar het schijnt, niets te maken had met „bluf“ in het algemeen of de vijand overbluffen in het bijzonder. De oevers van het kanaal wisselden regelmatig van bezetter. Verschillende betonnen constructies uit die periode zijn bewaard in het gebied. Er zijn resten te vinden van bunkers en er liggen mijnkraters. Het is de inschatting dat hier nog heel wat niet ontploft oorlogstuig moet liggen.

Wat van het kanaal overbleef was een sleuf van ongeveer 3 kilometer lang waar de natuur zich geleidelijk aan meester van maakte.

Op de Oude Vaart bevinden zich de restanten van een schutsluis. Deze werden in 2000 beschermd als monument.

Bedford

Met ongeveer 170 militaire begraafplaatsen rond leper kon het niet anders dan dat we op deze tocht er minstens enkele moesten passeren. Het grootste daarvan, al lag het niet vlak naast het traject dat ik volgde, was het „*Bedford House Cemetery*“.

Deze begraafplaats is aangelegd in het park van het kasteel Kerskenhove dat later ook Rozendaal is genoemd. Precies zoals andere kastelen en de bijbehorende parken rond leper, werd ook dit kasteel gebruikt als veldhospitaal en brigadehoofdkwartier. Een tijdlang lag het domein zelfs op de frontlijn. De Britse militairen van het Bedfordshire Regiment gaven het kasteel de naam „Bedford House“.

Een veldhospitaal betekende een schier onafzienbare stroom aan gewonden. Waarvan er velen stierven aan hun verwondingen. Die werden dan ter plaatse begraven. Dat gebeurde

ook hier.

Na de oorlog werd de begraafplaats heraangelegd maar de kasteelruïne bleef. Het is nu een terrein waarop meerdere kleine begraafplaatsen werden verenigd. De verschillende delen worden gescheiden door met water gevulde grachten. Een ontwerp voor een begraafplaats zoals je het niet dikwijls ziet.

Bedford House Cemetery omvat nu meer dan 5 000 graven met soldaten van verschillende nationaliteiten. Er liggen ook een zeventigtal Britse militairen begraven die in de Tweede Wereldoorlog zijn gesneuveld.

Palingbeek

De Palingbeek, met het omliggende bos van meer dan 200 hectare plus nog 30 hectare open landschap, werd in 1970 ingericht als Provinciaal Domein. Er zijn drie duidelijk te onderscheiden delen: de kanaalsleuf, het Molenbos en de Vierlingen. Het laatste is slechts gedeeltelijk toegankelijk. Decennia lang werd de Palingbeek met rust gelaten en daardoor kreeg de natuur de kans zich te herstellen.

In het Bezoekerscentrum zijn, onder andere, permanente tentoonstellingen te zien over de

Hedge Row Trench Cemetery

Oude Vaart en de Eerste Wereldoorlog. Er is verder ook een milieuboerderij en ecologische moes- en siertuinen. En, niet te vergeten, ook een sterrenwacht. Men heeft hier wat minder last van de lichtpollutie die in ons landje dikwijls het ongestoord waarnemen van het heelal lastig maakt. Er is ook nog een ligweide en een onlangs vernieuwd speelterrein. In het domein Palingbeek liggen drie militaire begraafplaatsen. Iets wat er op wijst dat om dit gebied destijds verbeten is gevochten. Op deze tocht lag het uitgezette traject slechts langs één van die plaatsen: het *Hedge Row Trench Cemetery*. Een zogenaamd Battlefield Cemetery.

Wat dus duidelijk betekent dat het ooit op een slagveld werd aangelegd en dat heeft zo zijn gevolgen gehad. Deze begraafplaats werd voor het eerst gebruikt in 1915 en toen lag ze net achter de Britse linies. Ze kreeg de naam van een nabije loopgraaf die dichtbij een haag lag. Deze begraafplaats is niet bijzonder groot maar ze is wel speciaal. Ze ziet er minder strak uit dan de meeste andere maar de oorzaak daarvan is zonder meer gruwelijk. Toen de begraafplaats was aangelegd met grotendeels geïdentificeerde graven werd ze gebombardeerd! Het hele terrein werd herschapen in een maanlandschap. Weliswaar vond men in de verwoesting wel de begraafplaats terug maar het was onmogelijk geworden de graven aan bepaalde mensen toe te wijzen. Men wist dat ze er waren maar niet wáár precies. De grafstenen die er nu staan zijn eigenlijk gedenkstenen omdat ze slechts een verwijzing zijn naar een graf. Bovenaan op de steentjes staat dan ook: „Known to be buried in this cemetery“. De zerkjes staan niet allemaal in strakke rijen. Een deel ervan is in een cirkel rond het Cross of Remembrance geschikt. Buiten de muur van de begraafplaats staan enkele ransels met een paar zaken zoals die door de soldaten van weleer werden meegedragen. Met het verhaal dat ze te vertellen hebben. Een merkwaardig monument.

Houten heim

Deze tocht voerde ons tot over de provinciegrens. Ondanks zijn overduidelijke Vlaamse naam ligt het dorp Houthem toch in Henegouwen.

Houthem is een deelgemeente van de faciliteitengemeente Komen-Waasten. Het is een landelijk dorp, een drietal kilometer ten noorden van het centrum van Komen.

Gedurende de Eerste Wereldoorlog werd Houthem verwoest. Bij de talentelling van 1947 was 83% van de bevolking Franstalig en in 1963 ging Houthem over van de provincie West-Vlaanderen naar de provincie Henegouwen. Tot 1977 was Houthem een zelfstandige gemeente.

Even verder, na de doortocht door een bijzonder smerige, stinkende boerderij, werd in de verte een raar bouwsel zichtbaar: de skipiste van Komen. De piste is 120 lang en 30 meter breed. Waardoor het niet onwaarschijnlijk is dat ze enigszins opvalt in het landschap. Men kan er het jaar rond op „echte“ sneeuw skiën, zegt de reclame. En degenen die niet willen of kunnen skiën, kunnen er nog een spelletje paint-ball spelen. Je kan er dan wel gekleurd op staan.

Nog steeds in Wallonië arriveerden we in *Ten Brielen*. Naar het schijnt verkiezen de oudere bewoners van dit dorp het nog steeds Capelle te noemen. Omdat er hier na de oorlog een houten kapel stond. Er is nog één café in het dorp en daar spreekt men zowel West-Vlaams als Waals. Trouwens, onderweg waren er ook een paar werklui die wel eens wilden weten wat al dat volk daar kwam doen. De vraag werd gesteld in het onvervalste jargon van Bachten de Kupe. Van communautaire kwesties liggen ze hier bepaald niet wakker.

Zand voor

Terug in Vlaanderen ging het op *Zandvoorde* aan. Niet Zandvoort aan de Zee, dat lag nog een heel eind hier vandaan, maar het dorp in West-Vlaanderen en een deelgemeente van Zonnebeke. Het is een landbouwdorp, in het golvend landschap in het zuiden van de provincie.

Zandvoorde was aan het begin van de oorlog nog in Britse handen. Het werd echter zwaar bestookt door de Duitsers tijdens de Eerste Slag om Ieper en meer bepaald de Slag bij Ge-

Zantvoorde British Cemetery

luveld. De Duitsers verdreven de Britten en konden het dorp bezetten. Ze hielden het de rest van de oorlog. Pas eind september 1918 kon het worden heroverd. Voordat ik het centrum bereikte diende zich nog een begraafplaats aan: het „Zantvoorde British Cemetery“. Nu eens een begraafplaats die pas na de oorlog werd aangelegd. Om hier een laatste en definitieve rustplaats te geven aan de gesneuvelden die van verschillende kleinere begraafplaatsen en van de Duitse begraafplaatsen van Kruiseken, Komen en Wervik werden verzameld. Er worden 1 584 doden herdacht, waarvan er meer dan 1 100 niet geïdentificeerd konden

worden. Een „special memorial“ herdenkt 32 gesneuvelde Britten die op een Duitse begraafplaats lagen, maar wiens graf men niet meer kon terugvinden.

Op de begraafplaats werd ook een Brit begraven die sneuvelde tijdens de Tweede Wereldoorlog.

De begraafplaats werd in 2009 beschermd als monument.

Ik heb het zelf niet gezien maar op de linker gevel van de kerk in Zandvoorde hangt een marmeren plaat waarop een bekende naam staat: Jean Brel. Volgens opgave „Bourgmestre de Zantvoorde durant 52 ans“. En inderdaad: dit is een voorzaat van de alom bekende Jacques „Le Plat Pays“ Brel. Zijn wortels zijn dus in dit niet zo platte pays te zoeken.

Jacques Romain Georges Brel was een Belgische zanger, componist en tekstschrijver die in de vroege jaren zestig uitgroeide tot een internationale vedette. Na zijn afscheid van het

podium in 1967 was hij enige tijd filmacteur en -regisseur.

Op het marktplaatsje van Zandvoorde moet er trouwens een monumentje staan als ode aan Jacques Brel. Pas vu...

Gasthuis

De Gasthuisbossen liggen verspreid over zeven bossen en bosjes in de deelgemeenten Zillebeke en Hollebeke. Zes van die bossen liggen tussen de Meenseweg en de spoorlijn 69 van Ieper naar Kortrijk. Ze hebben soms curieuze namen meegekregen: Drie Blotenbos of Hoge Netelaar of Hogeboos, Godtschalckbos, Groenenburg, Huikerbossen, Papenelst, Twaalf Gemeten, Zandvoordebos en het Zwarte Leen. Dat alles is te vinden op de zachte

Gasthuisbossen

hellingen van de heuvelkam rond Ieper, de eerder genoemde Ieperboog, waar de bossen, weiden en akkers een aardige lappendeken vormen. De heuvelrug loopt vanaf Wijtschate, waar hij 80 meter hoog is, over Hollebeke, Zillebeke (60 meter) via Zonnebeke (50 meter) tot voorbij Passendale waar de heuvelkam op zijn laagst is met ongeveer 30 meter. Al met al heuvels die niet zonder meer over het hoofd kunnen gezien worden.

De hoogste kam van de heuvelrug vormt de waterscheidingslijn tussen de IJzer en de Leie. De Pappotstraat in Zillebeke volgt heel getrouw deze grenslijn in het landschap. Langs deze waterscheidingslijn ontspringen verschillende bronbeekjes.

Tot de middeleeuwen was hier nog heel wat meer bos te vinden. De hele regio was ermee bedekt en het gebied was dunbevolkt. Ook in de middeleeuwen, toen het Ieper bijzonder voor de wind ging met zijn lakennijverheid, bleef het gebied nog steeds flink bebost. Rond de 13^e

eeuw begon eigenlijk de versnippering. De stad telde toen meerdere liefdadigheidsinstellingen. Zoals het Sint-Jansgodshuis, het Bellegodshuis en het Onze-Lieve-Vrouw Gasthuis. Door schenkingen van mensen die zich een hemelverzekering wilden kopen kwamen deze instellingen in het bezit van talrijke stukken grond ten zuiden van de stad. Daaronder waren uiteraard ook vele bossen. Vele daarvan bleven de volgende eeuwen bewaard en in handen van de gasthuizen.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog lag het gebied pal op het front van de Ieperboog. Door de langdurige en hevige gevechten raakten de bossen helemaal verwoest. In de jaren twintig van vorige eeuw werden veel bossen opnieuw aangeplant.

De bossen bleven eigendom van het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Werk, de hedendaagse incarnatie van de vroegere Gasthuizen en Godshuizen. In 1996 nam de provincie West-Vlaanderen de bossen in erfpacht. Ze ontwikkelde het gebied tot een provinciaal domein en stelde het open voor het publiek.

The Hill

De Ieperboog lag dus grotendeels op een heuvelrug. Die heuvels hadden een zeer groot strategisch belang voor de vechtende legers. Die verhevenheden in het terrein stelden degenen die ze in handen hadden in staat om tot ver in de stellingen van de vijand te kijken. Zodat een aanval snel kon gepareerd worden of eigen aanvallen beter konden voorbereid worden. Niet alle heuvels die in de strijd een belangrijke rol hebben gespeeld waren echter natuurlijk. Er was er althans eentje bij die kunstmatig was. Hij kreeg van het Britse opperbevel de naam „Hill 60“ (volgens de hoogtelijn) op de stafkaarten. In de omgeving werd hij „Vrijersberg“ genoemd.

De heuvel ligt vlak naast de spoorweg van Ieper naar Kortrijk langs de Zwarteleenstraat. De heuvel is ongeveer 60 meter hoog en 230 meter lang. Hij is daar door mensenhanden neergelegd met de aarde die vrijkwam bij de aanleg van de spoorweg. Men moest

Hill 60. Een knekelveld...

daarvoor namelijk een diepe sleuf graven om het tracé van het spoor horizontaal te houden.

Hill 60 werd aan het begin van de oorlog strategisch eigenlijk niet zo belangrijk geacht. Totdat bleek dat de heuvel een ideale uitkijkpost was voor de Duitsers. Van daar konden ze uitstekend de Britse stellingen richting Ieper observeren. Daarom dat er tijdens de volgende oorlogsjaren zo zwaar gevochten werd om deze heuvel. Het was moeilijk, zo niet onmogelijk, om de heuvel op de „klassieke“ manier te veroveren. Daarom ging de oorlog ondergronds. Letterlijk! Op drie plaatsen werden onder Hill 60 gangen gegraven waarin springstof werd opgetast. 25 000 kilo! Zes mijnen in totaal. Het is niet te bevatten! Op 17 april 1915 liet men de springstof ontploffen. De explosies duurden ongeveer tien seconden en verwoestten de verdedigingswerken van de Duitsers. Een Britse soldaat die boven de borstwering keek werd gedood door rondvliegend puin. Daarna bestormden Britse soldaten de heuvel. Wat men echter niet wist was dat de Duitsers deze plaats aanvankelijk hadden uitgekozen om hun eerste gasaanval te lanceren. Dat oorlogsgas, chloorgas, lag daar opgestapeld in flessen. Om de ontdekking van de ingegraven gasflessen te voorkomen wilden de Duitsers koste wat het kost de heuvel in handen houden. Er werd ongenadig hard om gevochten. Het was echter pas weken later dat de Duitsers erin slaagden om de Britten volledig van de heuvel te verdrijven.

Voor het mollenwerk hier en op andere plaatsen was hoofdzakelijk een speciale compagnie verantwoordelijk: de *Australian Tunneling Company*. Veelal waren mijnwerkers bij deze compagnie ingedeeld. Meer over hun verhaal staat te lezen bij het stukje over Mesen van ergens vorig jaar.

Over de mijn onder Hill 60 staat nog een verhaal in het boek van Nigel Cave dat als titel de naam van de heuvel draagt. Naar het schijnt heeft die publicatie een hoog jongensboekgehalte. Gedrenkt in een sfeer van „lovely war“. Ik kan daar niet over oordelen want ik

vond alleen maar de volgende samenvatting.

Net voordat de mijn onder Hill 60 tot ontploffing moest gebracht worden, waren de Duitsers dicht tegen een ontdekking ervan. De massale hoeveelheid springstof was toen al tien maanden „opgeladen“. De lading was echter voorzien van een microfoon waarmee geruchten uit de omgeving konden opgevangen worden. Daaruit bleek dat de Duitsers ijverig in de goede richting aan het graven waren. Ook de snelheid van de graafwerken kon vrij nauwkeurig beoordeeld worden en het werd nog spannend. Wat zou het eerst komen? De explosie die op de zevende juni 1917 om 3h10 was gepland, simultaan met 18 andere ex-

The Caterpillar. Een krater

plosies langs de Mesenboog... of de ontdekking door de Duitse „Mineure“? De Duitsers kwamen dus iets te laat...

De oorlogssite van Hill 60 is bewaard gebleven en ze kan vrij bezocht worden. Iemand die over die pokdalige heuvel loopt zou zich moeten realiseren dat dit een knekelveld is. Onze eigen killing fields. Vele soldaten hebben hier in de ondergrond een niet gemarkeerd graf gevonden en hun stoffelijke resten liggen daar nog steeds.

Vlakbij was vroeger het Hill 60 Museum gevestigd. In een typisch Belgisch café. Dit museum/café is intussen afgebroken en er is een glanzend restaurant voor in

de plaats gekomen dat geen museumfunctie meer heeft.

Nabij Hill 60 ligt nog „the Caterpillar“, de Rups. Het was, zoals Hill 60, opgetaste aarde die afkomstig was van de graafwerken aan de spoorbedding. Caterpillar is minder omvangrijk en ligt iets meer zuidelijk. Voor de Duitsers was dit „Höhe 59“ of „Dünenkopf“. Zij hielden die verhevenheid sinds december 1914 stevig in handen. Zijdelings- of enfiladevuur vanuit Höhe 59 was zondermeer dodelijk tijdens de kortstondige bezetting van Hill 60 door de Britten.

Toen later Hill 60 voor de tweede keer werd ondermijnd, maakten de Britten een aftakking, onder de spoorweg door, naar de Caterpillar. Daaronder werd een nog zwaardere mijn van 32 000 kilo springstof tot ontploffing gebracht. De krater is er nog steeds al is hij minder spectaculair dan de massa springstof zou laten vermoeden.

Er liggen daar tunnels die nog steeds niet ontdekt zijn maar die wel hun impact hebben op de omgeving. De treinen die van de spoorlijn gebruik maken moeten ter hoogte van de Hill 60 trager rijden omdat de ondergrond niet erg stabiel is. Wat men ook probeert, goed komt het daar niet.

Asjemenou

Alle militaire begraafplaatsen die ik tot nu toe gezien heb en waar gesneuvelden liggen van het Britse Commonwealth, zijn allemaal, van heel klein tot reusachtig groot, piekfijn verzorgd. Alsof ze pas vorige week werden aangelegd. Meticuleus gemaaid gras, nette beplanting en fris-witte zerkjes... En toch...

Mijn autootje stond geparkeerd langs de Menenweg, een tamelijk eindje van de Grote Markt vandaan. Schuin tegenover mijn parkeerplaats lag daar alweer een begraafplaats: *Menin Road South Military Cemetery*. En wat zie ik daar? Verdord gras, groen geworden grafsteentjes, verpieterde beplanting... Schokkend! Het is niet bepaald een kleine, afgelegen begraafplaats. Ze ligt aan een drukke invalsweg vlakbij Ieper. Volop in het gezicht van iedereen die kijken wil. Ik ben het er nog niet met mezelf over eens of ik de *Commonwealth War Graves Commission* zou aanschrijven om uitleg te vragen over deze smet op hun blazoen. Deze valse noot.

Menin Road South Military Cemetery. Verwaarloosd?

